

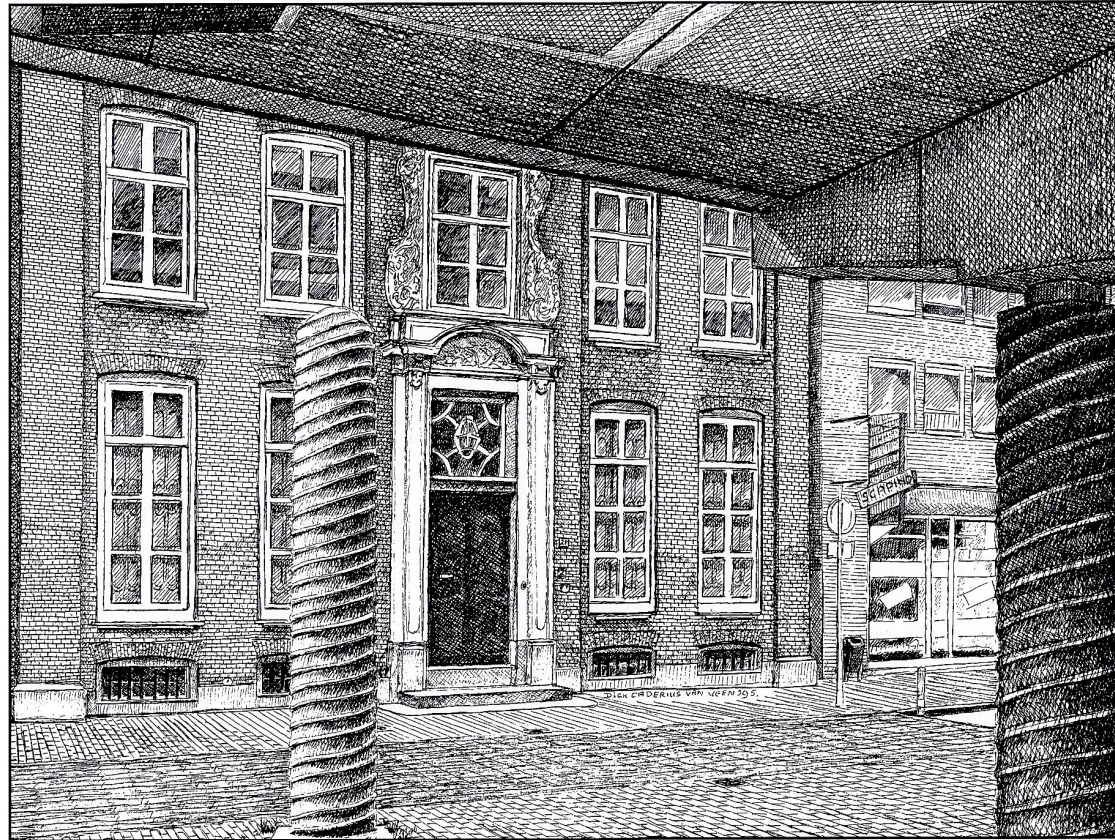
Weeshuis in turbulente tijden

Wie in vroeger tijden zijn ouders verloor, was zo goed als verloren: weeskinderen werden op de markt verkocht of verhuurd als slaaf. Ze moesten hard werken op het land of in de huishouding. Voor de Arnhemse kinderen met burgerrechten kwam hier een einde aan bij de oprichting van het Burger Weeshuis in 1583 door de Arnhemse Vroedschap. De rest van de jeugd moest voorlopig nog iedere vorm van bescherming missen.

In de Arnhemse vroedschap zaten leden van het gemeentebestuur. Zij zorgden ervoor dat de tijdens de Hervorming in beslag genomen fondsen en bezittingen van de katholieke kerk werden overheveld naar het weeshuis. Daarbij zat waarschijnlijk ook de Dekanie van de Sint Walburg bij de gelijknamige kerk. Daarin werden de wezen gehuisvest. Met de opbrengst van de landgoederen van de vroegere broederschappen werden ze gevoed.

Omstreeks 1590 verhuisde het weeshuis waarschijnlijk naar de Commanderie van St. Jan bij het Sint Jansplein. Ook de Bakkerstraat wordt genoemd. Daar bleven ze slechts korte tijd. Uiteindelijk kwamen ze in 1616 terecht in een weeshuis op een erf tussen de de Ketelstraat en de Ruitersstraat, dat tot het bezit van de Commanderie behoorde. Daar bleven ze ruim twee eeuwen zitten.

Tijdens de achttiende eeuw keken de kinderen uit op de achterkant van het deftige patriciërshuis op de Bovenbeekstraat dat thans als het oude Burgerweeshuis bekend staat. Het is in 1758 gebouwd als woonhuis voor de

familie C. van der Hart en verrees in de tuin van het oude Hof van Anholt. Van der Hart gaf samen met de Arnhemmer R.W. van Olden de leiding aan een zeepziederij aan het kabbelende water van de Molenbeek, zoals de Bovenbeek toen nog heette. Het woonhuis is waarschijnlijk ontworpen door mensen uit de kring van de architectenfamilie Vier-vant.

In 1843 verhuisde het Burgerweeshuis naar de patriciërswoning. Er werd een nieuwe straat aangelegd om de achterzijde van het nieuwe onderkomen te markeren: de Wezenstraat. Verschillende generaties zijn hier opgegroeid, totdat het Burgerweeshuis in 1920 opnieuw verhuisde: ditmaal naar een pand op de kruising van de Utrechtsestraat en de Vijfzinnenstraat, dat inmid-

dels weer verdwenen is: hier staan nu de Rijnstateflats.

Over het lot van de kinderen tijdens de eerste eeuwen van het weeshuis is weinig bekend. De verhalen van latere generaties in het boek 'Een hele emmer vol' over herinneringen van 39 oudwezen tussen 1914 en 1950 zijn doorspekt van alle kenmerken van een strenge calvinistische opvoeding. Praten aan

tafel was er niet bij. De handjes moesten onder het kussen tijdens het slapen. Wie in bed plaste werd bij de klok naast de trap voor paal gezet.

Mevrouw N.A. van Haarst van Duren vindt echter dat het weeshuis zo veel te zwart wordt afgeschilderd. "De meisjes kregen leuke zomerjurkjes en de jongens correcte pakken. Niemand kon ons meer herkennen als weeskinderen". Ze voegt hieraan toe dat de wezen ook tennisles kregen: een luxe die er voor veel kinderen met ouders toen niet bij was. Dat een ander weeskind het huis soms te streng kon vinden begrijpt ze wel. Veel hing af van de opvoeding die de kinderen achter de rug hadden voordat ze hun ouders verloren. "Onze ouders waren heel streng".

Het pand aan de Bovenbeekstraat is na de jaren twintig nog verschillende malen van eigenaar gewisseld. In eerste instantie ging het pand weer terug naar de stichterfamilie Van der Hart. In 1962 kocht de Bijenkorf het. Tijdens de jaren tachtig kwam het rijksmonument in handen van Engelse beleggingsmaatschappij Dynamic Real Estate. Het pand was toen al ernstig verwaarloosd.

Het keerpunt kwam toen de Cultuurhistorische Vereniging Hendrick de Keyser uit Amsterdam aankondigde dat ze het Burgerweeshuis wilde opknappen. De gemeente Arnhem kwam later met een miljoen gulden over de brug en de restaurateurs gingen aan de slag. Zij brachten de eeuw van Louis XV weer terug naar de Bovenbeekstraat, maar dan wel op uiterst bescheiden formaat. De statige patriciërswoning heeft inmiddels een nieuwe bestemming gekregen: tegenwoordig huist hier de schitterende collectie van het Historisch Museum.